

Motion till riksdagen 2005/06:Ju465

av **Leif Björnlod och Gustav Fridolin (mp)**

Polisens vapen användning m.m.

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att poliser inte skall använda vapen mer än på sätt som framgår av motionen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om polisens tillgång till särskilda hjälpmedel vid våldsanvändning.

Inledning

I dagens samhälle behövs en väl rustad ordningsmakt med effektiva och verkningfulla verktyg. Medborgarperspektivet och det demokratiska samhällets grundsyn skall styra våldsanvändningen och inställningen till nya våldstekniker. Inriktningen skall vara att våldsanvändningen alltid hålls på en så låg nivå som möjligt. Rättsstaten skall garantera medborgarnas rättstrygghet genom att bekämpa brott men också skapa förutsättningar för deras rätts-säkerhet genom att skydda deras mänskliga rättigheter.

Vägledande måste vara att konflikter skall – så långt som det bara är möjligt – lösas utan användning av våld.

Ledande för polisens användande av dess våld är att vidtagna åtgärder alltid skall vara såväl proportionella som objektiva och behovsprövade.

Användandet av vapen

Bakgrund

Svensk polis befogenhet att i sin tjänsteutövning använda våld regleras i 10 § polislagen och den rätt som tillkommer envar att använda våld enligt nöd och nödvärnsreglerna i 24 kap. brottsbalken. Därutöver finns särskilda regler i kungörelsen (1969:84) om användande av skjutvapen i polistjänsten och i

Fel! Okänt namn på

Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om användande av vapen i polistjänsten (RPSFS 2001:1, FAP 104-2).

En polis anses således få bruka sitt vapen för att skjuta i nödvärn för att skydda sig själv, skjuta i nödsituation för att skydda annat eller annan och med stöd av laga befogenhet – när det gäller vissa särskilt allvarliga typer av brott och om ett ingripande är omedelbart nödvändigt – få skjuta för att gripa misstänkta, förhindra dem från att rymma och för att gripa rymlingar som begått sådana brott. Därtill kommer att polisen får skjuta för att kunna omhänderta personer som uppenbarligen är farliga för andras liv och hälsa.

Alla dessa situationer ställer utomordentligt höga krav på de enskilda polismännen när det gäller utbildning, intuition, känsla och förmåga att snabbt och lämpligt avläsa och tolka olika situationer.

Alltsedan 1965 har svensk polis rutinmässigt uppträtt beväpnad i yttre tjänst.

Av 9 § i Rikspolisstyrelsens föreskrifter om användande av vapen framgår således bl.a. att en polis under sin tjänstgöring skall bära det eller de skjutvapen som har tilldelats honom eller henne. Polismyndigheten får dock besluta om undantag från första stycket för poliser i inre tjänst eller om det annars finns särskilda skäl.

I allmänna råd har Rikspolisstyrelsen uttalat följande.

Beslut om undantag kan gälla såväl generella situationer som enskilda fall och kan avse en grupp av poliser eller en enskild polis. Ett undantag för inre tjänst bör anses innefatta utbildningsverksamhet, fysisk träning, konferenser och liknande samt transporter till eller från sådan verksamhet. Särskilda skäl kan föreligga i en rad olika situationer, t.ex. när arbetsuppgifter eller personliga omständigheter gör det olämpligt eller omotiverat att en polis bär skjutvapen.

Resultatet av vapenanvändningen

Svensk poliser är skyldiga att vara beväpnade när de är i yttre tjänst. I andra länder, såsom exempelvis Norge, är i stället huvudregeln att polisman i yttre tjänst endast är beväpnad om särskilda skäl så påkallar eller om polischef så beordrat. Det finns också andra modeller, såsom i Storbritannien där huvuddelen av polisen i yttre tjänst inte är beväpnad med pistol utan där dessa vapen används av särskilda styrkor.

I en rapport från januari 2002 har en jämförelse skett mellan det svenska och det norska systemet (Knutsson och Strype, Polishögskolans rapport 2002:1, Polisens bruk av skjutvapen). Däri utvisas att i Norge skadas en fjärdedel så många personer som i Sverige på grund av polisens vapenanvändning.

Miljöpartiet de grönas mål är ett samhälle utan våld mellan människor. Vi är övertygade om att rätt väg att gå för att nå detta ideala förhållande, inte är att utrusta poliser och andra maktinnehavare med skjutvapen, utan att minska det sanktionerade användandet av vapen. Det norska exemplet visar på att det ger praktiska positiva konsekvenser.

Vi anser därför att svensk polis väl skall ha tillgång till vapen i sin tjänstutövning men endast om polischef så beordrat och om det bedöms att situationen så påkallar. Huvudregeln blir då att svensk polis vistas ute i samhället obeväpnat men att de i undantagsfall kan använda skjutvapen.

Användandet av särskilda hjälpmedel vid våldsanvändning

Allmänt

I Sverige har staten givits våldsmonopolet och har rätt att utrusta sina tjänstemän med de hjälpmedel som bedöms vara nödvändiga. Polis och militär har också utrustats med vapen som ingen annan lagligen får inneha.

Polisens särskilda hjälpmedel

Polisen använder ett flertal olika hjälpmedel i sin våldsutövning och ett flertal av dessa har under senare tid blivit föremål för en skarp kritik.

Under år 2003 övergick svensk polis från att använda Norma säkerhetspatron som tjänsteammunition till en ny amerikansk – Speer Gold Dot. Den nya ammunitionen har en förhållandevis låg restenergi efter penetration av målet, vilket innebär att kulan bromsas upp kraftigt när den går igenom en människokropp. Kort sagt medför denna nya ammunition att en person som blir beskjuten med denna ammunition, utsätts för större inre skador än som skulle blivit fallet med den äldre sortens ammunition. Ammunitionen är expanderbar.

Varken Danmark eller Norge använder den sorts ammunition som den svenska polisen utan använder en icke expanderbar sort. Det norska justitie- och polisdepartementet har således den 7 juni 2005 avslagit en hemställan från den norska polisen om att få använda expanderbar ammunition.

Rikspolisstyrelsens etiska råd har på rikspolischefens uppdrag granskat bl.a. användningen av Speer Gold Dot och har rekommenderat att närmare studier skall ske främst av det danska exemplet, för att därefter överväga frågan om användning av expanderbar ammunition på nytt i Sverige (Rapport den 16 augusti 2005).

Vår övertygelse är att våld inte löser våld och att hårdare tag endast leder till hårdare tag. Genom Rikspolisstyrelsens etiska råds rapport har våra förändringar om den expanderbara ammunitionens skadlighet och brist på nytta delvis vederlagts. Det synes dessutom såsom ammunitionen införts utan några närmare studier och överväganden rörande dess nytta och behov. Vi hävdar att denna nya ammunition leder till mer skada än nytta och att polisens arbete bättre befrämjas av användande av icke expanderbar ammunition.

Fel! Okänt namn på

Poliser kan även använda expanderbara batonger, fångsel och pepparspray och andra hjälpmedel. Användandet av samtliga dessa hjälpmedel är ifrågasatt.

När det gäller expanderbara batonger så saknas i dag (september 2005) reglering på vilka situationer vid laga befogenhet där batongen får komma till användning. Det finns inte heller reglerat hur batongen skall användas.

Även vad gäller användandet av handfångsel saknas närmare anvisningar från Rikspolisstyrelsen. Att handfångsel används felaktigt har bland annat konstaterats i Osmo Vallo-utredningen (SOU 2002:37).

Användandet av pepparspray är inte reglerat genom föreskrift från Rikspolisstyrelsen på ett sådant sätt att sprayens användande blir proportionerligt och behovsanpassat på sätt som föreskrivs i 8 § polislagen. Det finns endast allmänna råd nu.

De ovan angivna exemplen visar enligt vår mening att polisen har en för dålig styrning och ledning när det gäller att införa våldshjälpmedel. Att dessutom exempel som Göteborgshändelserna visar att vissa poliser inte klarar av att hantera sin våldsanvändningsrätt i trängda lägen, gör oss desto mer oroade.

Vi anser att en total översyn skall ske av polisens användning av särskilda hjälpmedel vid våldsanvändning, varvid Rikspolisstyrelsens etiska råds rapport skall tjäna som ett underlag. Enligt uppgift har ännu inte Rikspolisstyrelsen vidtagit några större åtgärder inom området och inte heller regeringen. Vi anser detta vara av mycket stor vikt för att polisen skall ha allmänhetens förtroende och kunna skydda befolkningens mänskliga fri- och rättigheter.

Stockholm den 4 oktober 2005

Leif Björnlod (mp)

Gustav Fridolin (mp)